

1936, Σημείο καμπής και υπόμνηση: 90 χρόνια από τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης

Λάβαμε και αναδημοσιεύουμε από το «Εργαστήρι Συγκρουσιακής Πολιτικής»

Κυριακή 10 Μαΐου — Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα II, 16.00-22.00

Το 1936 παραμένει ανεξάντλητη πηγή προβληματισμού για την κοινωνική και πολιτική ιστορία του 20ού αιώνα. Δεν είναι μόνο η χρονιά που η ελληνική εργατική τάξη πραγματοποίησε την πιο μαζική, εκτεταμένη και συμπαγή κινητοποίησή της σε ολόκληρο το Μεσοπόλεμο. Είναι, ταυτόχρονα, η χρονιά της συντριπτικής της ήττας —μιας ήττας που άνοιξε τον δρόμο για τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου. Η κλίμακα της κοινωνικής δυναμικής της χρονιάς αυτής αποτυπώνεται με ενάργεια στα διαθέσιμα δεδομένα: η διεκδικητική μαχητικότητα του 1936, καταφανές επακόλουθο μιας ολόκληρης ιστορικής περιόδου, ήταν υπερτετραπλάσια του μέσου όρου των δύο προηγούμενων δεκαετιών.

Στον πυρήνα της έκρηξης βρίσκονταν οι καπνεργάτες. Ο αγώνας τους ενάντια στους χαμηλούς μισθούς και την υποβάθμιση του κλάδου, την εργαλειοποίηση των ασφαλιστικών μηχανισμών, την εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης μέσω νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας, και μια διαρκή, αμείωτη καταστολή. Ηχηρές αντιστοιχίες με το σήμερα —από τα εργατικά ατυχήματα που στοιχειώνουν τις σύγχρονες αντιλήψεις περί «ασφάλειας», μέχρι τα Τρίκαλα και τη μακρά ιστορία της ανασφάλιστης εργασίας— δεν είναι ούτε τυχαίες ούτε ρητορικές. Δείχνουν πως οι μορφές που παίρνει η σύγκρουση εργασίας και κεφαλαίου (οι αντίστοιχες εμπειρικές αναφορές των όρων «Αριστερά» και «Δεξιά») επανέρχονται με αξιοσημείωτη συνέπεια, ακόμη και όταν το θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο έχει μεταβληθεί.

 Ο ματωμένος Μάης της Θεσσαλονίκης που ενέπνευσε τον *Επιτάφιο* δεν υπήρξε όμως «εκτροπή» από τον —ούτως ή άλλως κολοβό— κοινοβουλευτισμό του Μεσοπολέμου: αποτελούσε επιστέγασμα και επιτομή της πολιτικής διαχείρισης συστημικών αδιεξόδων, το βασικό περιεχόμενο της «τάξης» που ο Μεταξάς επρόκειτο να επιβάλει τρεις μήνες μετά. Εννέα χρόνια αργότερα, την ίδια ημερομηνία, η Αντιφασιστική Νίκη του 1945 θα σηματοδοτούσε το τέλος του πολέμου στην Ευρώπη —μια νίκη που στην Ελλάδα ήρθε κι αυτή «καχεκτική», μέσα από την προδοσία της αντίστασης και την πρακτική (και γνωστική) θέσμιση του δωσιλογισμού. Τα γεγονότα που μεσολάβησαν ανάμεσα σε αυτές τις δύο 9 Μαΐου δεν μπορούν παρά να θέτουν κρίσιμα ερωτήματα για τη συνέχεια των αγώνων πέρα από την ίδια την κορύφωσή τους.

Η επετειακή αυτή ημερίδα που διοργανώνει το Εργαστήριο δεν αποσκοπεί σε κάποια μουσειακή —ανέξοδα ρομαντική— εξιδανίκευση του ηρωισμού της εργατικής τάξης. Αντίθετα, επιχειρεί να αναδείξει τις διακυβεύσεις που η εμπειρία του 1936 θέτει για το σήμερα: τι είδους συμπεράσματα προκύπτουν από τους αγώνες ενός κινήματος που, παρά την τεράστια δυναμική του, οδηγήθηκε στην ήττα; Πώς η πολιτική ηγεσία, οι στρατηγικές επιλογές και οι συμμαχίες διαμορφώνουν την έκβαση των κοινωνικών συγκρούσεων; Σε ποιες συνθήκες η ούτω αποκαλούμενη «υπεράσπιση της δημοκρατίας» μπορεί να μετατραπεί σε ακούσια προετοιμασία της κατάλυσής της;

Η συγκυρία του 1936 υπήρξε όμως και βαθιά ευρωπαϊκή. Το Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία και η έναρξη του εμφυλίου πολέμου στην Ισπανία αποτέλεσαν, μαζί με τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης, τρεις όψεις της ίδιας κρίσης: την προσπάθεια των εργατικών κινήματων να απαντήσουν στην άνοδο του φασισμού μέσα από πολιτικές συμμαχίες που, ωστόσο, έφεραν εγγενείς αντιφάσεις. Η παράλληλη ανάγνωση των δύο εμπειριών επιτρέπει να θέσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια το ερώτημα που διατρέχει την ημερίδα: υπό ποιους όρους η συμμαχία με «προοδευτικά» αστικά κόμματα μπορεί να αποτελέσει εφιαλτήριο για τη ριζοσπαστικοποίηση των κινήματων, και τότε μετατρέπεται σε μηχανισμό συγκράτησής τους;

Μέσα από την παρουσίαση νεότερων ερευνητικών εργασιών και την ανάλυση αρχειακών τεκμηρίων, επιχειρούμε να φωτίσουμε τόσο την έκρηξη όσο και τις επιπτώσεις της βαθιάς ήττας που ακολούθησε. Η ίδια η διάσταση των φαινομένων —το εύρος των κινητοποιήσεων, η ένταση της καταστολής, η γεωγραφική εξάπλωση— δεν αποτελεί απλή τεχνική λεπτομέρεια: είναι τεκμήριο που αποκαλύπτει το πραγματικό βάρος των κοινωνικών αντιθέσεων. Ιδωμένο σε συνδυασμό με τις πολιτικές επιλογές που το διαμεσολάβησαν, αυτό το τεκμήριο δεν ανήκει μόνο στο παρελθόν. Μας υποχρεώνει να ξανασκεφτούμε τους όρους υπό τους οποίους οι υποτελείς συγκροτούνται, συγκρούονται, νικούν —αλλά και πώς, ακόμη και στη στιγμή της μέγιστης δυναμικής τους, μπορούν να οδηγηθούν σε ήττα χωρίς τις κατάλληλες πολιτικές προϋποθέσεις της διακύβευσης.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

16.00 — Χαιρετισμός, σημασία της Ημερίδας — Σεραφείμ Ι. Σεφεριάδης (Διευθυντής του Εργαστηρίου Συγκρουσιακής Πολιτικής)

16.15 — Πυκνό Χρονικό της περιόδου (από την Αιμιλία Βήλου)

16.30 — Η κοινωνική-ιστορική διάσταση (Συντονισμός: Δέσποινα Παπαδημητρίου)

- Τασούλα Βερβενιώτη — Από τις προπολεμικές καπνεργάτριες του Βόλου, στις караγκούνες της Αντίστασης
- Κωστής Καρπόζηλος — Ο Μάης πριν τον Μάη: Μακεδονικό, καπνεργατικές απεργίες και αντικομμουνισμός
- Γιάννης Ευσταθίου — Ο Μεσοπόλεμος, ο Μεταξάς και η ελληνική κοινωνία: Εβραϊκή ταυτότητα, σιωνισμός και αντισιωνισμός ως πεδία ανταγωνισμού

Συζήτηση

18.00 — Η πολιτική διάσταση (Συντονισμός: Σπύρος Σακελλαρόπουλος)

- Βαγγέλης Καρατζής — Ο επιταχυντής της διαμαρτυρίας: πολιτικές παρεμβάσεις του βιομηχανικού κεφαλαίου κατά το κομβικό εξάμηνο του 1936
- Σεραφεΐμ Ι. Σεφεριάδης — Μέρες Μαγιού: Μαχητικότητα, Λαϊκό Μέτωπο και η πολιτική της ήττας
- Φιλίππα Χατζησταύρου — Τι μας λέει το Λαϊκό Μέτωπο του 1936 για τον ριζοσπαστισμό: η Γαλλική εμπειρία στο πλαίσιο της διεθνούς συγκυρίας

Συζήτηση

19.45 — Προβολή ταινίας

- [Ημέρες του '36 \(Θόδωρος Αγγελόπουλος, 1972 —110'\)](#)

Μέρες του '36 | Days of '36 (1972)

Μυθοπλασία | Fiction • 1h 50m

Σε μια πλατεία γεμάτη κόσμο δολοφονείται ένας συνδικαλιστής. Οι υποψίες στρέφονται στον Σοφιανό, έναν πρώην συνεργάτη της αστυνομίας που έχει πέσει σε δυσμένεια. Ο Σοφιανός αγωνίζεται μάταια ν' αποδείξει την αθωότητά του. Απελπισμένος, κρατάει όμηρο στο κελί του ένα φίλο βουλευτή που έχει έρθει να τον επισκεφτεί στη φυλακή, και απειλεί να τον σκοτώσει αν δεν τον ελευθερώσουν.

Είμαστε στις παραμονές των εκλογών του 1936, και η κυβέρνηση Μεταξά, που μόλις στέκεται όρθια χάρη σ' έναν δύσκολο συμβιβασμό ανάμεσα στις δυνάμεις της Δεξιάς και του Κέντρου, βρίσκεται σε μια πολύ λεπτή θέση: αν αντισταθεί στον εκβιασμό του Σοφιανού, προκαλώντας το θάνατο του βουλευτή, θα χάσει τη στήριξη της Δεξιάς αν, αντίθετα, υποκύψει στον εκβιασμό κι αφήσει ελεύθερο τον κρατούμενο, θα χάσει τη στήριξη του Κέντρου.

A trade unionist is assassinated at a workers' rally, and Sofianos, an ex-police informer who has fallen in disfavor, is arrested and charged with the murder. Sofianos desperately tries to prove his innocence, but to no avail. When he is visited in prison by a Conservative Member of Parliament, he uses a smuggled gun, to take the politician hostage—threatening to kill him if he is not released.

It is the eve of the 1936 elections, and the Metaxas regime, barely hanging on to power, thanks to a difficult compromise between the right-wing and the centrist forces, is faced with a dire dilemma. If they allow the assassination of the MP they will lose right-wing support, but if they accept Sofianos's blackmail and set him free, they will lose the support of the centrists.

Share

Cast
[Χριστόφορος Χιμάρης](#) | [Christoforos Himaras](#) [Πέτρος Χοϊδός](#) | [Petros Hoidas](#) [Χριστόφορος Νέζερ](#) | [Christoforos Nezer](#) [Τάκης Λουκάκος](#) | [Takis Loukakos](#) [Θάνος Γραμμένος](#) | [Thanos Grammenos](#) [Γιώργος Κυρίτης](#) | [Yiorgos Kyritsis](#) [Βασίλης Τσάγκλος](#) | [Vassilis Tsaglos](#) [Βαγγέλης Καζάν](#) | [Vangelis Kazan](#) [Χρήστος Καλαβρούζος](#) | [Christos Kalavrouzos](#) [Κυριάκος Κατρίβανος](#) | [Kyriakos Katrivanos](#) [Γιάννης Κανδής](#) | [Yannis Kandilis](#) [Πέτρος Ζαρκάδης](#) | [Petros Zarkadis](#) [Κώστας Παύλου](#) | [Kostas Pavlou](#) [Πέτρος Μάρκαρης](#) | [Petros Markaris](#) [Κώστας Σφήκας](#) | [Kostas Sfikas](#)

Σκηνοθεσία Director	Χώρα Country	Γλώσσα Language
Θόδωρος Αγγελόπουλος Theo Angelopoulos	Ελλάδα Greece	Ελληνικά Greek